

החידוש של ר' נחמן*

מאת יהודה ליבס

ר' נחמן מברסלב אולי איננו 'מורד', אבל בלי ספק הוא חידוש מחודש. כך היה בראש וראשונה בתודעת ר' נחמן עצמו, מי שטען בהתרסה: 'חידוש כמוני עדיין לא היה בעולם'.¹ וכך בוודאי בעיני החסידים, שר' נחמן הוא עולםם.

האמת שבטענה זו ניכרת מאוד בדורנו שלנו. החידוש של צדיק זה, שפעל באוקריינה בראשית המאה התשע-עשרה, לא פג גם אחרי מאתיים שנה, והוא שב ומהלך קסם על יחידים וקבוצות, ועומד ביסוד ההצלחה הגדולה והמפתיעה של חסידות ברסלב (אולי מוטב - חסידויות ברסלב) שבימינו. את ר' נחמן עצמו, כמדומה, לא היה הדבר מפתיע, כי גם זה עולה בקנה אחד הערכתו העצמית. מכתביו אפשר ללמוד שהוא לא רק חידוש אלא אף בבחינת גואל, המסוגל לפטור את הדור מצוקותיו ולהעלותו משפל המדרגה, וכך

* יסודו של המאמר בהרצאה ליום העיון בנושא 'מורדים ומחדשים בתולדות המחשבה והדתות', לזכר שלמה פינס במלאת עשור למותו, ו שבט תש"ס.

¹ שבחי מוהלן, גדולת השגתו ז, ורדי, ירושלים תשכ"ב (נכרך עם חיי מוהלן), ה טור א.

גם התנבא 'שלעתיד יהיו כל העולם אנשי ברסלב'.² גם בלי להיות שותף לנבואה זו, אפשר להכיר בחידושו של ר' נחמן, המדבר אלינו ועושה אותו מתאים לבני דורנו.

דומה אמנם שבחיינו הצלחתו של ר' נחמן היתה יותר קטנה. הוא מצא את מותו בדמי ימיו - תרתי משמע (ר' נחמן נפטר לעולמו בן פחות מארבעים שנה, כשהוא יורק דם מריאותיו הנגועות בשחפת, המחלה שבצלה בילה את שנותיו האחרונות), בהיותו שבע ייסורים ורוגז, מנותק מרוב חסידיו שאכזבוהו ונמאסו עליו, וגולה בעיר זרה של כופרים-משכילים (אומן), כאשר גם רוב צדיקי החסידות היו לו למתנגדים, ורדפו קשות אותו ואת עדתו הקטנה, שאף נרדפה עוד יותר בדור שאחרי מותו. אך גם בכך אפשר לראות חלק אינטגרלי מן החידוש של ר' נחמן. אך טבעי הוא שחידוש כה רדיקאלי, ואף תודעה עצמית של חידוש זה, לא יצמחו בקרב היהדות המסורתית והשורשית מבלי לעורר התנגדות. וגם לכך מודע היה ר' נחמן, שברבים מכתביו ניסח והראה את הכורח ואף הצורך שבמחלוקת עליו.³ ובין השאר אמר בזה הלשון: 'אי אפשר שלא יחלקו עלי מאחר שאני הולך בדרך חדש שעדיין לא הלך אדם בו מעולם, אעפ"י שהוא דרך ישן מאוד אעפ"כ הוא חדש לגמרי'.⁴

² שבחי מוהלן, מעלת המתקרבים אליו צט, שם, יב טור א.

³ ראה יוסף וייס, 'ר' נחמן על המחלוקת עליו', בספרו: מחקרים בחסידות ברסלב, ביאליק, ירושלים תשל"ה, עמ' 42-57. בין השאר קבע ר' נחמן שעצם היצירה הרוחנית קשורה במחלוקת "וספר כתב איש ריבי" (איוב לא, לה) – שעל ידי ריב ומחלוקת נעשה ספר' (ליקוטי מוהלן ח"א, סא סי' ה).

⁴ שבחי מוהלן, עניין המחלוקת א, שם, יז טור א.